Tal, Innehållande några anmärkningar om Insecterne

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta Tal till Vetenskapsakademien av **Carl Clerck** (1710-1765), besvarat av **Pehr Zetzell** (1724-1802), har digitaliserats i oktober 2009 från Bayerska Statsbiblioteket av Google Books och anpassats för Projekt Runeberg i november 2015 av Ralph E.

TAL,

innehållande några

ANMÄRKNINGAR

Om

INSECTERNE,

Hållet för

KONGL. VETENSK. ACADEMIEN,

den 7 Martii 1764.

Af

Commissarien

Carl Clerck,

Då Han intog stt rum såsom KONGL. ACADEMIENS LEDAMOT.

STOCKHOLM,

Tryckt hos Direct LARS SALVIUS, 1764.

Mine Herrar I

rarurens kånnedom , til fin hela vidd, år lå outranfa« kelig för månniikan, forø Ijelfve defs Uphofsman år obegripelig.

Om vi vilje betrakta örter __ och Infeéler; kunna deras o fh dock delbara åmnen ej T*J exempel: i eu klar vattu-droppa, der vi ej med bara ögonen kunne Ikönja det minfta fmålk, blifve vi dock t med tilhjelp af fyn-glas, varfe många fmå lefvande kråk, hvilka hafva alla tilråckcligit rum för lig och fin hushållning. Och om {å icke vore-; hvadan (kulle då de nykiåcktc filk* ungar ne få deras uppehälle ?

janika finå jelkrifvas.Bjudc vi til at förklara Steorlkets under- liga fammangyttringar ; blifver omögeligit urikilja deras inuerfta blandningar.

Vånde vi ofs til ftjern-hvalfvet, at beic himlarymden, famt deis oråkncbga och o- fantiiga kroppars lopp; il førtes förnuftet i djupafø förundran och håpenhct.

Vi kunne med ikål tro. at denne oför- mågen het påkommit månniikan i fallet: ty da viljan vardt förderfvad,

inlkrånktes jåm- vål förmågan.

Docklikvål hafver Skaparen, för iin åra lkull, i alla Naturens riken, lemnat mån. nifkan rymliga fålt, der hon, mcdelft efter, tanka och flit, får tilfålle at baqa ftg vågen til at kånna en Ofvermagt, och at gagna andra.

1, Mine Herrar, fom, redan långft för detta, flera refor, hvar å fit vis . likt ido- ga Bin, under m6da och flit, återkommit med redbar vinft, veten nogfamt, huru lått en begynnaré kan fara vilfe på defla fälten, och fnarligen förtrampa det han föker, éller ock i flera tider icke rått förftå nyttja det han finner, om han ej af mognare och mera förfarna handledes och underføde s: åfren ock, ac hvar och en. fom hår ikall gora gagn, bor yrka det, hvartil han år danad:I hafven fördenikull iilunda delt Vetenlka- perna Eder imellan, at hvar hafver fit iynnerliga yrke; men råckeu famfåJt hvar- andra handen. I tåien ej. at minfta fynd i Naturens kinnedom förloras, och befvåren icke upflnnaren med frågan, eni bono? e- medan I åren nogfamt öf ertygade. at fli- ka fynder åro uådvåndige delar i Naturens konftiga-urverk, hvilke, om vi cj vete gag- na ofs af dem, torde dock kanna nyttjas af Eftcrkommandcrna.

I hafven funnit mig krypande på mar- kenx>ch i buikarna, at famla Infeder. Min iamling hade blifvit mig onyttig, om icke Edor nit för Vctenlkapens riktande, jåm- vål i denna delen, hulpit dem fram i ljufer. 1 hafven derföre ftårkt min förmåga, och upmuntrat min hog, famt upvåckt i mig et nytt lif, då J behagat intaga mig ttl Med- lem i Edart vittra Samfund; hvilket jag an- ier för den allraftörfta heder fom mig kan . vederfaras.

Jag finner nogfamt, at hos mig år ej någon för tjen ft, ehuru jag hyfer ren kårlek för Vctenlkapen. I, Mine Herrar, hafven dock uptagit min vilja för gerningen, och vttrat til mig et förtroende, hvilket jag onlkar, at kunna framdeles erkånna i ijelfva verker.Imedlertid kråfver min lkyldighet, at lyda Edra vårdade lagar, och medelft något tjenligt Tal intaga det ftållc, fom I mig upiå- tir. Jag år åfvertygad, at I, Mine Her- rar, aldrig förfmån något nytt, ehuru liret det år, fom på något lått nu eller framdeles kar| bidraga til Natural -Hiftoriens oplys- ning , och derfåre af defs ållkare tyckes för* tjena upmårkfasohet och granlkaing.

Ehuru de yttre mårkvfirdigheteme, vid tingens kånnedom i alla Natureos Riken, ej firo mer ån förfta (feget, eller början., at vi- dare kunna leta (ig fram til de inra, fom år nödvändigheten och nytran af deras varelfé; 13 kunne vi dock icke vara i okunnoghet om de förra, med mindre vi ock icke velé komma i miftniog af de feöare.

Det följer derföre icke, ar de inre e- genfkaperne ftraxt uppenbaras, derigenom, at de yttre mårkvårdigheterne blifvit be- kante.

Huru långe hafve vi icke fett, at på Infeöerna linnes et redikap fom kallas An* teunæ; men hvarföre kallas de icke Nd/br Nafi (fom jag åfven håller dem före vara) t jo, nödiga rön om bruket och nyttan, fom Infederne göra lig dermed, och hittils felat, åro dettil vållande.

SeSe rr pS de Coleoptera, fom hafra an- tennas clavatas, i fynnerhet Scarabens Me- lolonta, Aararas och Fafciatus ; finne vi t/deligen, når de kommit flygande, och faet fig i blommorna, at ftilla fin hunger af deras pollen och nedfar, huru de, vid fin för* fta an kom (i, med ftörfta tydelighet, öpna och fluta fina Lameller, fåfom ed håftigt ja- gad håft fina nås-borar, får at fvalka fina lungor, d§ han efter fprånget får någon hvi- la. Detta fynes ån tydeligare på den hår ik ring Stockholm fålllynta Scarabcus Cer- vus, då han kan råkas, emedan han år den ftörfte ibland Svenlka Coleoptera.

Gifve vi akt på Ichneumones, når de Tilja lågga fina ågg på andra Infe&ers lar- ver, blifve vi varfe, huru tått honan lig- ger fina antenner, och huru noga hon me- fdft luktande underfökcr det rallet, der hon tånker aflemna fit podet den der- Utur kommande ungen ej Ikali förgås af hun- ger. Sedan hon år aldeles vifs om et tjen- Tigit ftålle, flipper hon et ågg i fin lange och klnfna ftjcrt, det hon nått och varfamt, iåfom med en tåog, haller i defs ytrerfta ån- da, och vånder denlamma tilbakas öfver ryggen, famt letar fédan up med ftjerten bredcvid antennas det utfökra ftåliet.

Af håndelfe, få vål (om fiitig upmårk- farahet, komme vi tidigare til kunikap om

mer förut och lkråmer honom.•)«(* *

PS backar, fem vetta k föder, bar Jag åfven om våren i tre veckors tid' funnit et flags Lup-fpindel, fem lått nog later fånga flg. Men jag har ånmr icke ktm« nat få reda på dcil lefnadsØtt.

Om femmasen finnes ibland frodigt grås et flags f&lfynta Spindel - honor, de der fir- tja i nåten, och vakta fina ågg, vfintande på ungarnes framkomfr, at tor hånda fe dem til goda. Deras bålar hafva farorna fårg fem de hvita vinbfiren. Långsefter på ofra fidan af bålen fynas två nåra intil hvarandra brnnaktiga ränder, med två pander, en å hvardera fidan.

Midt i fommarcn har jag blifvit varfe en Lup-fpindel, med fvart bål, och fyra flora hvita prickar derpå, men ännu ej kun« nat fånga denfamma, emedan han hållit fig bland ftök och benved, ' 1

i

En annan Lup-ipindel finnes jåmvål femma tid ibland klappar-ilenarna i fand« backarna, hvilken år den forcikrcfba alde- les olik.

Uti den höga och Ikaggrika frira-iko« gen, ntom Norr-tull, har jag midfemmars tiden blifvit varfe en, Phalang - fpindel, baklånges inkrupen i et hål, fem Ceramby« ees gjort t flarnen på fruutråna, hvilken, A f nåt*• £)-o{ •

alf' nigen fluga flyger förbi, gör et häftigt nrfprång, och fångar denfamma i flygt en; hvarefcer hatt, medelft en genom fpinipet- farna ntfllppc ånda, uti en cirkel-båga faller mot dammen af trådet, och, med llrdeles fnlllbet, drager (ig baklånges in i fit röf- Wro-cåfle igen, da han, om flttgao år ftörre ån at hon kan rymmas * Mkt, nödga» hålla henne utanfore.

Mine Herrar, jag fruktar, at jag med deflå ofnUkomliga belkrifningar miisbrukac Edart tålamod. Dock förvifiår mig Edor djupa infigt och fina nrlkillniog i en (i vid- ftråckt Vetenlkap , fom Natnral - Hiftoriea år, at det, fom jag nu korteligen omrört, ttiedynneft ock välvilja optages. Ja, Mine Herrar, Edor ådagalagda Menedom i alla Naturens Rikas, hvilken fåtrcr både luft och tilbjadandey både knnikap och utöfning i ftåodig tåflan hos deras kringvandrare, up- våcker jåmvål min drift och åthugfän, at förtfata i mit påbegynta lopp på en lå rymlig fom märkvärdig (kådeplan. Men, Miae Herrar, at jag med (å mycket vidare fteg må kunna vandra på detta vidftråckta fältet, (å utbeder jag mig med djupafte vörd- nad Edart vågledande ljus, mogna undervis* ning, lamt oombyteliga ynneft, våalkap och förtroende.

tf) o C S&

SVAR,SVAR,

Gifvit

På

KONGL. VETENSK. ACATtEMIENS V ågnar Af

Defs PRÆSES H. PEHR ZETZELL.

Min Herre!

t up let a de Ehyffka tingen, frambringa dem til menni- fkans kunfkap och utjlaka de- ras egenfkaper, år ej bvar

mans.

eDet heter likväl, at al la dr o fodde med tilråckelig fyn, lukt, kor fel, /mak ech kanfel; ørÅ fåges, at det år ge- nom dejja vi fd våra kunfkaper: hvarfore hånder det då, at den lyckan vederfares fd fd mennifkor, at naturen opnar Jig for dem?

Jo , når man efterfer. fruktar jag, at fvaga begår åro til en del fkulden, at vifd veta Naturens^ fonningar. *Det koftor möda, 4? upleta tingen, det dr befvår at under fl ka dem och det aftöper ej utan ar- bete at följa dem. Vår kropp mattas lat- teligen hår under, och dd angripes tillika finnet af ledfna. öfvervinne vi dejfa fuä- righeter, och

följe et ting fd långe at vi fa en fanning gjfven, vilje vi ftrax dra- ga nytta deraf och af et enda bygnings- åmne tilflapa et hus, Är nyttan ej för det nar va- rande , utan långt bort i en framtid, gör defs tnålning föga tntryck pd ofs, utan förefal- ler ofs fnarare fdfim ingen, och vi tycke möda, tid och koftnad forgdfves vara an- vånde. At öfvervinna dejfa och flera fvd- righeter, fordras oåndeligen mycken bug, enen hugen tånder fig ej jjelf, der b^böf- vet upmuntrm och tåftan.

Vidare or fak, hvarflre fil fä åro måg- tige at utleta noturen, år ot vi i allmän- het ej fd långe använde vdra kånfel-vårk- tyg vid tingens under flkande, fim det år- fordras , för at fd deras lik-och olikheter gifhe, Vi förbigå dem, förr dn vi an-

märkt ah hvad genm ljufets tilhjelp katt ofs målas; vi hafte ofs ijrd dm, förr dn örat mårkt deras förhållning uti ljudet; vi behålle dm ej fä långe i våra hånder, 4t vi fd deras fajlhet tfgjord; vi flanne ej fd många ögnableckvid dm, atvi fd i akttag* % hurudana de delar åro, fim fkilja

fig,£) o ($ *3

fig ifrån dem ocb flyta i deras dunftkrets \ acb vi underlåte at fkajfa ofs kunfkap ge- nom vår fmak om deras befkaffenhet at nfilofas.

Ttterligare hinder nti detta ämne år at mennifkan i allmänhet ej nog ofta åf- var fina kånflar, få at hon får en färdig- het nti dem i at i haft kunna fårmärk tingens och defs delars forhållningar. En målare märker i fårfta ögonkaft fkilnader emellan et original ocb en copia , når tuf en- de mennifkor fe ingen. En muficus kän- ner den minfta del af et oftämt läte, når andre formårka intet: hvad är orfaken? jo en åfvad och fin känfel uti värktygen.

T)et angenäma Tal, fom Kongl. Ve- ten fkaps Academien nu på ftunden af hårt, ådagalägger tyde Ugen, at Min Herre år en af deras antal, hvilke få tt formåga at kunna lfifa i naturens bok, upfåka defs hemligheter och meddela ménnifkUgheten ljus.

Kongl. Véten fkaps Academien finner hårvid en befy nner lig luft * åhdgd ocb drift bos Min Herre, hvilken, oaktat alla be- fCårligheter, måda och arbete, fom fåre- komma i obanade Vetenfk#per, Itkvål gitt i land med, at ur mårkret frambringa til vår kännedom hela Spirtdlarnes fidgte. Vo- re»4) O (. &

re et utmärkt tålamod och granlagenhet, st iakttaga och jämnfora alla forhållnin- gar, icke min Herres lott, hade det ej varit mojeligit, <2/ lyeke ligen igenfinna

och ut fatta hvart och et af defia kräkens fkiljaktige och egne kännemärken, fäfom fkedt. \be vackra anmärkningar, M. H. nu i dag behagat meddela Vetenfkapens id- kare åfver Infe fl em as antenna, fortjena at uptagas uti den famling af under- råttelfer, yiw» okända

och befynnerliga organ: hvarjåmte de vit- na tillika bvad et åfvat öga formar at fe.

Vti alla de fa egenf kaper, hvilka fin- nas hos Min Herre, igen kännes en Ob- fervator; hvorfore det f ägnar'Kongl. Ve- tenfkaps Académien ganfka mycket, at fe en fd värdig medlem taga Ja te i Dejs Sam- hälle, af hvilkens ifver, rålamod i arbete och öfvade upmärkfamhet Hon förvän- tar fig mycken heder och biträde.